

Konkret kunst i sig selv og i forklædning

Tobias Winther, 2016-03-23

Min far, Richard Winther, skrev *Jeg er i grunden en konkret kunstner*. Men det var ham som brød med Linien II fordi han ville have den figurative side med. Han var det meste af livet betaget af de store gamle mestre, specielt nogle af barokkens og renæssancens kunstnere. Og han er selv mest kendt for sit figurative maleri og fotografi. Så hvorfor betragter han sig selv som en konkret kunstner?

Mine forældre havde endeløse aftenmads-diskussioner om "form og indhold". Og inde på atelieret forsøgte Richard at forklare mig hvordan man bygger et maleri op. For et mindreårigt barn virkede det hele umådelig kedeligt. Nu mange år efter forstår jeg mere, og jeg forstår, at der ikke er nogen selvmodsigelse i hans udtalelse om den konkrete kunst.

Et godt maleri har et skellet, skelettet giver det en struktur som holder alting på plads. I et konkret maleri er det udelukkende stukturen som synes. Selv om billedet var helt asymmetrisk skulle der også være balance i både struktur og farvevalg. I et figurativt maleri gemmer strukturen sig under overfladen lige som et menneskeskellet gemmer sig bag skin og muskler. Men uden skellet ville formen løbe ud. Så i et figurativt maleri bliver billedfladen delt op af akser og felter, som figurernes positioner og stillinger bliver underlagt. Det samme med skulpturer, der er strukturen blot tredimensional. Da Richard skulle skabe en hesteskulptur begyndte han at samle på skeletter som en del af hans egen forståelse for den naturlige struktur. Derefter undersøgte han de forskellige bevægelsesfaser i hestens galop, og fandt en position af hest og rytter (med lanse) som billedmæssigt skabte en god struktur. Det var så grundlaget for skulpturen. I nogle af forstudierne synes fremmest de geometriske linjer, men i den endelige skulptur ser hest og rytter helt naturlige ud, og hvis man kun så den endelige skulptur ville man aldrig have tænkt på at den afstammer fra et stykke konkret kunst.

I en notesbog:ⁱ *Lærebog i stil* skrev Richard: *Den eneste forskel på natur og kunst er stilen. Det der gør billeder til kunst er Stilen. Kunst – motiv = Stil. Stilen er noget i sig selv. Det skulle hedde Stil-historie i stedet for Kunsthistorie. Kunsthistorie er mere samfundshistorie og personalthistorie. Stilen i Vogue og Harper Bazaar er geometriseret, det er konstruktivismen lavet med sexede piger, en blanding der tiltaler mig.* Han havde derimod ikke meget til overs for blind naturalisme, inklusive fotografi taget for motivets skyld uden tanke på hvordan det strukturelt fungerede som billede.

Med Brunelleschi i det femtende århundrede blev forståelsen for den skjulte struktur i maleriet formaliseret. Richard skrevⁱⁱ: *Renæssancens perspektiv er tingenes billeders lovmæssige sammenhæng, ordnet i et system. Det er en systematisk erkendelsesmetode. Perspektivet er et åndligt skelet, en abstraktion der udtrykker synsbilledet: orden og sammenhæng, det er en syns-arkitektur hvormed man bygger billedet op. Man kan kalde det et kompositions-princip. Den megen arkitektur vi træffer i renæssancens perspektiviske billeder er et billede på dette åndlige skelet.*

En ting er at kunstnerne havde denne forståelse, men dem som beskuer kunsten vil også få mere ud af det, hvis de har den fornødne forståelse. Richard skrevⁱⁱⁱ: *Vi køber en stol, og tror at det er nok at sidde i den. Men stolen er båret af et konstruktivt princip: en tanke. Først når man har fattet denne tanke, og indset hvorfor netop den løsning er den eneste rigtige i dette tilfælde, først da har vi fået en stol.* Brugskunst som bygningsarkitektur og møbelkunst har naturligvis en struktur. Uden struktur ville det hele falde fra hinanden. At det har struktur betyder dog ikke at det æstetisk set fungerer. Men skandinavisk design lykkedes med at skabe æstetisk gode strukturer, som effektivt kunne fremstilles i et større antal. Disse møbler svarer til gode konkrete malerier. Og de har den samme ånd og passer sammen i et "moderne" hjem fra midten af 1900-tallet. Det konkrete maleri på vægen passede i stil, men samtidig var det den prik som farvemæssigt skabte kontrasten der satte hele rummet på plads. Skandinavisk design blev en stor succes takket være en fantastisk markedsføring^{iv}, som solgte en livsstil bl.a. ved hjælp af historier som folk kunne identificere sig med. Den succes har helt sikkert også haft betydning for den måde hvorpå vi i dag forholder os til den konkrete kunst. Og der har været en lang

række bøger og udstillinger som hylder designere, deres møbler og konkrete kunstnere. Og folk betaler store summer for det som de store navne skabte.

Men den Vestlige kultur har mere end fem tusind år af tradition for figurativ kunst og brugskunst. Richard beskrev hvorfor det figurative maleri tiltalte ham mere end det rent konkrete ^v: *Teatersceneriet er almindeligt i klassisk europæisk kunst. I det meste romerske maleri stod figurerne i statuariske poseringer i en landskabs- eller arkitekturkulisser. Der er mange bevaret fra Pompeji. Det er meget effektivt, og traditionen lever stadig. Da jeg var ung, reagerede jeg kraftigt mod den slags maleri. Maleriet skulle være rensset for litteratur og fortælling. Men der var så meget der blev skåret væk, at det blev fattigt. Der var så meget at fortælle, som man afskar sig selv fra. Desuden opdagede jeg at alt det abstrakte, der var skilt ud for sig, fandtes i rigt mål i de foragtede billeder fra renaissance, det var netop det abstrakte der bar fortællingen, gjorde det til kunst. Så gav jeg fanden i det, og det morede mig at bruge traditionen, som lukkede op for alt det der ville ud: et mylder af menneskefigurer væltede frem. Jeg brugte dem som abstrakte former i mine kompositioner, og fik samtidig fortalt mine følelsesmæssige oplevelser.*

Og historier fortalte Richard mange af, ofte udført som en række af billeder, skulpturer, m.v. om en bestemt personlighed, f.eks. Wiedewelt, Hieronymus, Niépce, Zahrtmann og Hamlet. Men han glemte aldrig at kunsten inderst inde havde en tilknytning til det konkrete. Nogle gange er forbindelsen tydeligere end andre. Denne udstilling viser alt fra de rent konkrete værker til dem hvor man må se efter et par gange før man ser det.

Musikken er på samme måde. Noget musik er rent akustisk, og rytmen er den bærende struktur, lige som et konkret billede. Anden musik har én der synger i tillæg til den akustiske komponent. Så får du i tillæg en historie at høre. Men også dér giver rytmen struktur som sangen må indpasse sig under. Lige som et figurativt maleri.

Richard var meget optaget af hele den vestlige kultur, fra antikken og frem til moderne tid og den vrimler med historier. Han ville bygge videre på dem, genfortælle dem, modernisere dem og holde dem i live. Imens den konkrete periode var en nødvendig øvelse i kunstnerisk forståelse, bar den ikke traditionen videre på sammemåde som fortællingerne. Og han kunne ikke fortælle på samme måde ved brug af konkret kunst. Derfor måtte det konkrete træde i baggrunden i de fleste af hans billeder.

På sine gamle dage følte han at timeglasset var ved at løbe ud, og så måtte han gøre tingene mere effektivt. Alt i livet blev gjort mere effektivt: Han simplificerede madlavningen, samlede de sociale aktiviteter til om lørdagen, samlede korrespondancen til om søndagen, osv. Inden for kunsten var det også mere et spørgsmål om at koncentrere sig om det væsentligste, kernen i billedet. Nettop på grund af det var det naturligt for ham at vende tilbage til det konkrete og inden for de sidste måneder inden sin død udførte han en række nye konkrete værker.

Personligt er jeg interesseret i møbler, og jeg er ham meget taknemlig for den kunstneriske forståelse som han har givet mig, og som er lige så anvendelig der som i mange andre sammenhænge. Jeg håber også at udstillingen vil hjælpe andre med en forståelse som strækker sig ud over kunst i den traditionelle forstand.

ⁱ U05 Billedbog maj 1978.

ⁱⁱ Hieronymus Damekreds, side 546-47.

ⁱⁱⁱ Hieronymus Damekreds, side 20.

^{iv} Per H. Hansen, 2006, Networks, Narratives, and New Markets: The Rise and Decline of Danish Modern Furniture Design, 1930-70, Business History Review, Vol. 80, No. 3, pp. 449-483.

^v Hieronymus Damekreds, side 202.